

Datum : 20 september 2005
Aan : Tweede Kamerfractie SP

Economische effecten tegenbegroting SP 2006

1 Inleiding

Het CPB heeft op verzoek van de SP de economische effecten in 2006 van een aantal wijzigingsvoorstellen voor de begroting 2006 gezien. Uitgangspunt vormen de kabinetsvoorstellen in de Miljoenennota 2006, zoals deze door het CPB in de MEV 2006 zijn verwerkt. Wijzigingsvoorstellen in de tegenbegroting worden afgezet tegen het huidige voorgenomen beleid; terugdraaien van een ombuiging van het kabinet betekent daarom een intensivering.

Een tegenbegroting bestaat uit een aantal wijzigingsvoorstellen op de plannen van het kabinet. Deze wijzigingen worden in september/oktober in het parlement met het kabinet besproken. Bij de analyse is mede gekeken naar de uitvoerbaarheid van de plannen per 1 januari 2006, indien het kabinet de wijzigingen zou overnemen. Gezien de korte voorbereidingstijd tot 1 januari 2006 betekent dit, dat mogelijk niet alle plannen van de SP in de analyse van de tegenbegroting worden meegenomen. Dit geldt met name voor andere ideeën ten aanzien van (complexe) stelselwijzigingen. In dit opzicht wijkt de analyse van de tegenbegroting af van bijvoorbeeld een verkiezingsprogramma. Bij die laatste gaat het om beleidsvoornemens voor vier jaar, waarbij de uitvoerbaarheid in de regel alleen beperkingen oplegt aan de fasering van de maatregelen binnen die periode.

De rapportage over de economische effecten van de tegenbegroting beperkt zich tot het jaar 2006, zij het dat in voorkomende gevallen wel een kanttekening wordt geplaatst over de effecten op wat langere termijn. De reden van deze beperking ligt enerzijds in het ontbreken van een actueel meerjarig beeld bij het voorgenomen kabinetsbeleid en anderzijds in tijdgebrek bij de analyse van de tegenbegrotingen. Deze rapportage geeft dus vooral een beeld van de interne consistentie, uitvoerbaarheid en korte-termijneffecten van de tegenbegroting.

2 Wijzigingsvoorstellen van de SP

De wijzigingsvoorstellen van de SP impliceren ten eerste uitgavenintensiveringen ad 6,6 mld euro. Hiertegenover staat 5,5 mld euro aan uitgavenbeperkingen. Ook in de sfeer van de collectieve lasten wordt een aantal wijzigingen voorgesteld. De totale wijziging in belasting- en premieopbrengsten komt ex ante neer op een microlastenverlichting van 0,5 mld euro.

De EMU-relevante lastenstijging in 2006 bedraagt 1,4 mld euro en wijkt daarmee af van de microlastenontwikkeling. Dit verschil wordt in de eerste plaats bepaald door de aftopping van de fiscale facilitatie van de pensioenopbouw. In 2006 komt namelijk alleen het niet meer aftrekbaar zijn van de pensioenpremies boven anderhalf keer modaal in de EMU-relevante ontvangsten tot uitdrukking met 2,3 mld euro. Het niet langer belast zijn van een deel van de pensioenuitkering leidt gemiddeld pas 20 jaar later tot belastingderving. De microlastenverzwaring van de aftoppingsmaatregel betreft slechts het effect van het vervallen van de fiscale subsidie en wordt geraamd op 0,75 mld euro (zie ook paragraaf 2.2). Daarentegen leidt het vervallen van de publieke hiaatverzekering voor volledig arbeidsongeschikten en handhaving van de private hiaatverzekering tot het teruggedraaien van de schuif van private naar publieke financiering en daarmee tot een microlastenverzwaring van 0,55 mld euro. Echter, het teruggedraaien van de pakketverkleining in de zorg en het afschaffen van de eigen bijdrage in de thuiszorgen leiden tot een financieringsverschuiving in de zorg van private lasten naar collectieve lasten. De ontwikkeling van de EMU-relevante lasten wordt voor de pakketverkleining neerwaarts met een bedrag van 0,9 mld euro gecorrigeerd om de microlastenontwikkeling te verkrijgen.

Tabel 2.1 Budgettaire afwijkingen t.o.v. Miljoenennota, 2006

	mld euro	% BBP
EMU-saldo MEV		- 1,7
Effect voorstellen SP (+ = EMU-saldo verbeterend):		
Ombuigingen	5,5	
Intensiveringen	- 6,6	
EMU-relevante lasten	1,4	
Ex ante effect op EMU-saldo	0,2	
Inverdieneffecten	0,1	
Ex post effect op EMU-saldo	0,3	
EMU-saldo SP (MEV plus voorstellen)		- 1,7

In de Macro Economische Verkenning 2006, waarin de kabinetsvoorstellen uit de Miljoenennota zijn verwerkt, is een EMU-saldo van 1,7% van het BBP gerapporteerd voor 2006. De voorstellen van de SP veranderen dit saldo niet (zie tabel 2.1). Er zijn nauwelijks

inverdieneffecten als gevolg van de macro-economische doorwerking van de maatregelen en het naar voren halen van toekomstige belastingopbrengsten door de pensioenpremiemaatregel.

2.1 Uitgaven

Tabel 2.2 vat de wijzigingsvoorstellen voor de collectieve uitgaven samen. In totaal wordt 5,5 mld euro aan ombuigingen voorgesteld. Daar staat voor 6,8 mld euro aan intensiveringen tegenover.

2.1.1 Ombuigingen

- De SP bezuinigt 0,5 mld euro op defensie, met name door reducties in de investeringen en door af te zien van verdere deelname aan het JSF-project.
- Op de uitgaven voor de Wet Tegemoetkoming Onderwijsbijdrage en Schoolkosten (WTOS) wordt door de SP 0,14 mld euro omgebogen.
- Bij het rijk wordt een taakstellende efficiencykorting van 0,20 mld euro ingevoerd. Ook wordt het reïntegratiebudget (WWB en REA) gekort met 0,50 mld euro. Het betreft een korting op de reïntegratietrajecten voor werklozen en mensen in de bijstand. Hierdoor neemt het beroep op de bijstand met 4 000 personen toe. Hier staat tegenover dat extra geld wordt uitgetrokken voor laagbetaalde banen in de publieke sector (zie intensiveringen).
- Op de uitgaven voor wegen wordt 0,40 mld euro omgebogen.
- De SP snijdt in de subsidies voor innovatie en export (0,16 mld euro), de productiesteun aan de landbouw (0,08 mld) en voor cultuur (0,04 mld euro).
- Op de sociale zekerheid wordt in totaal 2,7 mld euro omgebogen. Hiervan betreft 2,6 mld het afschaffen van de zorgtoeslag. De SP voert de WIA niet in. Dit levert enerzijds een besparing op de invoeringskosten en anderzijds een besparingsverlies als gevolg van het niet vervallen van de laagste arbeidsongeschiktheidsklassen. Per saldo is sprake van een ombuiging van 0,1 mld euro.
- De SP verhoogt de overheidsbijdrage voor kinderopvang met 0,2 mld euro.
- Er wordt in totaal voor 0,4 mld euro omgebogen in de zorg. Zo wordt de prijzenwet geneesmiddelen aangepast en wordt de marketing van geneesmiddelen wettelijk beperkt. Verder wordt de zogenoemde verzilveringsregeling beperkt. Tevens wordt er een taakstellende efficiencykorting van 0,34 mld euro doorgevoerd, die tot minder zorgvolume leidt. Volgens de SP leidt het niet invoeren van DBC's tot een efficiencyverbetering die gekort kan worden.
- Door de invoering van de zogeheten 'Landing and take-off' (LTO)-heffing nemen de niet-belastingmiddelen toe met 0,2 mld euro. Dit betreft de lastenverhoging voor buitenlandse luchtvaartmaatschappijen (zie ook lastenmaatregelen). Daarnaast nemen niet-belastingmiddelen toe door het verhogen van de boetes van NMa, Dte, OPTA en AFM (0,1 mld euro) en door

asielzoekers toe te staan meer te werken en daarmee voor een deel bij te dragen aan de kosten van opvang (0,03 mld euro).

Tabel 2.2 Ombuigingen en intensiveringen, 2006, in mld euro

	Ombuigingen	Intensiveringen
Naar beleidsmatige clusters		
Arbeidsvoorwaarden collectieve sector		
Defensie	0,5	
Onderwijs	0,1	0,6
Openbare orde		0,3
Gemeenten en provincies		
Overig openbaar bestuur	0,7	0,7
Infrastructuur	0,4	0,1
Volkshuisvesting		
Openbaar Vervoer		
Milieusubsidies		0,1
Overige subsidies	0,3	0,1
Sociale zekerheid	2,7	3,0
Zorg	0,4	1,4
EU-afdrachten		
Ontwikkelingssamenwerking		0,2
Niet-belastingmiddelen	0,4	0,2
Totaal	5,5	6,6
Naar budgetdiscipline sectoren		
Rijksbegroting in enge zin	1,3	2,5
Sociale zekerheid en arbeidsmarkt	3,2	2,9
Zorg	0,4	1,4
Overig EMU-relevante uitgaven	0,6	
Totaal	5,5	6,6

2.1.2 Intensiveringen

- Voor onderwijs en onderzoek wordt 0,65 mld euro extra beschikbaar gesteld.
- Aan openbare orde en veiligheid wordt 0,30 mld euro extra uitgegeven. Het betreft vooral het terugdraaien van de bezuinigingen op het gevangeniswezen. Daarnaast wordt ook extra geld uitgegeven aan opsporing van fraude.
- De uitgaven aan openbaar bestuur nemen met 0,75 mld euro toe. Dit geld is onder meer bestemd voor extra gesubsidieerde banen in de publieke sector (0,40 mld euro), versterking van de jeugdzorg en maatschappelijke opvang (0,15 mld euro), opvang van asielzoekers, verbeteren arbeidsomstandigheden sociale werkplaatsen en uitbreiden van de arbeidsinspectie.
- Voor het onderhoud van vaarwegen wordt 0,05 mld euro uitgetrokken.

- Investerings bij tankstations en in agrarische sector om rijden op biodiesel mogelijk te maken worden gestimuleerd met een subsidie van 0,05 mld euro. Extra inkomenssteun voor de duurzame landbouw leidt tot een intensivering van 0,08 mld.
- De subsidies voor cultuur worden verhoogd met 0,10 mld.
- De NS en het stads- en streekvervoer krijgen 0,14 mld euro voor goedkoop openbaar vervoer voor 65-plussers en kinderen tot 12 jaar.
- De verhoging van de eigen bijdrage bij de huursubsidie wordt teruggedraaid (0,2 mld euro).
- De SP draait de aanscherping van het schattingsbesluit terug, maar niet voor mensen die al gekeurd zijn. Dit verhoogt de collectieve uitgaven met 0,05 mld euro.
- De SP fiscaliseert de AOW-premie deels. Dit leidt tot 0,6 mld euro hogere AOW-uitkeringen.
- In plaats van de huidige kinderbijslag en kinderkorting wordt een inkomensafhankelijke kinderkorting ingevoerd die beschouwd kan worden als een uitkeerbare toeslag. Dit leidt per saldo tot een intensivering van 1,1 mld euro.
- De SP verhoogt de overheidsbijdrage voor kinderopvang met 0,2 mld euro.
- De SP verhoogt het minimumloon en de daaraan gekoppelde uitkeringen per 1 januari met 2% (0,7 mld euro).
- Het afschaffen van de no-claimteruggaveregeling in het ziekenfonds leidt tot 0,19 mld euro hogere zorguitgaven doordat het verwachte gedragseffect vervalt.
- SP wil een pakketuitbreiding van het ziekenfondspakket. De pakketuitbreiding van 0,67 mld euro wordt gezien als een financieringsschuif van het derde compartiment naar het tweede compartiment. De pakketuitbreiding leidt tot een gedragseffect van extra zorguitgaven met 0,1 mld euro. Door de schuif naar het tweede compartiment wordt een groter gedeelte van de zorgkosten via de procentuele inkomensafhankelijke premies gefinancierd.
- SP wil via een intensivering van 0,4 mld euro een verbetering van de kwaliteit en vermindering van de werkdruk in de care-sector en afschaffing van de eigen bijdragen voor de thuiszorg in de AWBZ.
- De uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking worden met 0,2 mld euro verhoogd.
- De infraheffing voor het spoor wordt afgeschaft. Dit betekent dat het rijk nu ook het met deze heffing gefinancierde deel van de onderhoudskosten van het spoor voor haar rekening neemt (0,21 mld euro).

2.2 Lastenmaatregelen

De SP verlicht de microlasten met 0,5 mld euro. Dit is het saldo van een lastenverzwaring van 0,3 mld euro voor bedrijven en een lastenverlichting van 0,7 mld euro voor gezinnen conform de CPB-systematiek. Indien net als door het kabinet de microlastenontwikkeling gecorrigeerd wordt voor financieringsverschuivingen tussen de lasten- en de uitgavenkant, resulteert een

lastenstijging met 0,4 mld euro vanwege het afschaffen van de zorgtoeslag en van de kinderkorting en vanwege de fiscalisering van de AOW.

Milieu

De SP verlicht de lasten op milieu met 0,7 mld euro. Dit is het saldo van een lastenverzwaring van 0,1 mld euro voor bedrijven en een lastenverlichting van 0,8 mld euro voor gezinnen.

- De SP verhoogt de heffingskorting voor de energiebelasting met 100 euro per elektriciteitsaansluiting. Dit verlicht de lasten met 0,75 mld euro.
- De SP voert een zogeheten “landing and take-off” (LTO) heffing in voor het vliegverkeer. Dit levert naar verwachting 0,4 mld euro op. Hiervan wordt circa de helft door buitenlandse luchtvaartmaatschappijen afgedragen, hetgeen geboekt is als niet-belastingmiddel (zie ombuigingen). De andere helft is een lastenverzwaring voor binnenlandse luchtvaartmaatschappijen.
- De SP verlaagt de Mrb voor benzine- en LPG-auto's alsmede voor met roetfilters uitgeruste dieselauto's met tezamen 0,5 mld euro.
- De SP verzwaaert de lasten met 0,15 mld euro door verhoging van de bijtelling voor de auto van de zaak met 3%-punt.
- De SP verhoogt de energiebelasting voor grootverbruikers en schaft het verlaagde tarief voor de glastuinbouw af. Dit verzwaaert de lasten met 0,1 mld euro.
- Tenslotte voert de SP vanaf medio volgend jaar een heffing op bestrijdingsmiddelen in. Hiermee worden de lasten met 0,1 mld euro verzwaaert. Hiervan valt de helft in 2006.

Inkomen en arbeid

De SP verlicht de lasten op inkomen en arbeid met 1,3 mld euro, ongeveer gelijk verdeeld over gezinnen en bedrijven.

- De grondslag voor de heffing van de AWBZ-premie wordt verbreed naar de derde en vierde schijf. Tevens worden de belastingtarieven zo aangepast dat het totaal van belastingen en premies hetzelfde is als in het huidige stelsel. Eveneens wordt via het AWBZ-deel het tarief van de vierde schijf verhoogd van 52% naar 55% (lastenverzwaring 0,3 mld euro). Vervolgens wordt over de hele linie de AWBZ-premie verhoogd in verband met het niet invoeren van het nieuwe zorgstelsel, zodat een lastenverzwaring van 2,8 mld euro resulteert.
- De SP voert het nieuwe zorgstelsel niet in. Dit leidt tot een lastenverlichting voor zowel bedrijven als gezinnen met respectievelijk 1,1 en 3,85 mld euro.
- De SP schaft de kinderkorting af. Dit levert een lastenverzwaring van 0,9 mld euro op.
- De SP verhoogt de heffingskorting met 104 euro. Dit leidt tot een lastenverlichting met 1,2 mld euro.

- De SP verlaagt de heffingskorting van niet-werkende partners met 300 euro en verhoogt tegelijkertijd de arbeidskorting met 80 euro. Per saldo is deze maatregel budgettair neutraal.
- De SP beperkt de aftrek van de hypotheekrente door voor nieuwe hypotheeklen de aflossing per jaar te normeren op 3% van de oorspronkelijke hypotheekschuld. Verder wordt het eigenwoningforfait met 0,6%-punt verhoogd tot 1,2% onder gelijktijdig invoering van een vrije voet. De SP schaft de aftopping van het eigenwoningforfait op de aftrekbare hypotheekrente (Hillen) af. In totaal worden de lasten op het eigenwoningbezit in 2005 met 0,5 mld euro verzwaaard. Dit pakket maatregelen drukt de huizenprijzen naar verwachting met 2,5% in 2006.
- De SP stelt een maximum aan de belastingvrije vergoeding voor extra kosten van tijdelijk verblijf buiten het land van herkomst (extraterritoriale kosten) van 21 000 euro. Dit betekent een lastenverzwaring van 0,1 mld euro.
- De SP verhoogt het aftrekpercentage in de eerste twee schijven van de kleinschaligheidsinvesteringsaftrek met 50%. Voor starters wordt de kleinschaligheidsinvesteringsaftrek bovendien verdubbeld. Samen verlichten deze maatregelen de lasten met 0,15 mld euro.
- De afdrachtvermindering voor speur- en ontwikkelingswerk (WBSO) wordt gehalveerd. Dit verzwaaert de lasten met 0,2 mld euro.
- De SP topt de fiscale facilitatie van de pensioenopbouw af boven anderhalf keer modaal. Dit betekent een verhoging van de EMU-relevante belastinginkomsten in 2005 met 2,3 mld euro (zie CPB Notitie 2004/3). Tegenover de lastenverzwaring nu staan in de toekomst lagere belastingen over de pensioenuitkeringen. Niettemin levert de maatregel in de tijd gezien een lastenverzwaring op voor de betrokken werknemers als gevolg van het vervallen van de fiscale subsidie op pensioensparen boven de maximumgrens. Deze subsidie bestaat uit het toepassen van de omkeerregel en het niet belasten van het opgebouwde pensioenvermogen in box 3. Om te compenseren voor het verlies van deze fiscale subsidie zouden betrokken werknemers 0,75 mld euro meer pensioenpremie moeten inleggen in 2005. Dit bedrag wordt ingeboekt als de voor de MLO relevante lastenverzwaring van de maatregel. In paragraaf 3 staat vermeld van welk scenario is uitgaan wat betreft de gedragsreactie van betrokken werknemers.
- De SP fiscaliseert een kwart van de AOW-premie in 2006. Om de negatieve inkomensgevolgen voor ouderen met een aanvullend pensioen te mitigeren introduceert de SP een nieuwe niet uitkeerbare ouderenkorting over het aanvullend pensioen. Deze loopt op tot 895 euro bij 20 000 euro aanvullend pensioen en blijft constant tot 28 000 euro aanvullend pensioen. Daarna loopt de korting lineair af om bij 40 000 euro weer op nul uit te komen. Bij elkaar leidt deze vormgeving van fiscalisering tot een lastenstijging van 0,64 mld euro.
- De arbeidskorting wordt verlaagd met 20%. Wel wordt er een terugtaks (EITC: "earned income tax credit") ingevoerd op jaarloonbasis. In het traject van 10% tot 40% van het WML loopt deze inkomensafhankelijke arbeidskorting op tot 150 euro, om daarna bij 100% WML uit te komen op 600 euro. Tussen 100% en 140% WML blijft deze inkomensafhankelijke arbeidskorting

constant, om daarna lineair af te lopen en bij 170% van het WML weer op de huidige waarde van de arbeidskorting uit te komen. Per saldo betekent dit een lastenverlichting van 0,7 mld euro.

- De WAO-premie wordt voor werkgevers met 0,15%-punt verhoogd (lastenverhoging van 0,3 mld euro). Via de werkgeverspremies WAO worden werkgevers echter ook verplicht tot een werkgeversbijdrage kinderopvang (lastenverzwaring met 0,4 mld euro)
- De hiaatverzekering in de WAO blijft privaat, zodat ten opzichte van de kabinetsplannen sprake is van een microlastenstijging van 0,55 mld euro.
- Het afschaffen van de no-claimteruggaveregeling leidt volgens de CPB-methodiek niet tot een verandering van de lasten. Weliswaar gaan de gemiddelde nominale ziekenfonds-betalingen omlaag, maar daartegenover staat dat de gemiddelde teruggave vervalt.
- Het afschaffen van de eigen bijdragen in de AWBZ leidt tot een lastenverlichting van 0,16 mld euro.
- De SP verlaagt de nominale ZFW-premie met 67 euro, hetgeen tot een lastenverlichting van 0,4 mld euro leidt.

Vermogen en winst

De SP verhoogt het algemene vennootschapsbelastingtarief met 1,9%-punt tot 31,5%. Daar staat tegenover dat het opstaptarief met 2,0%-punt wordt verlaagd tot 23,5% en dat de schijf waarover dit opstaptarief geldt, wordt verlengd met 18 431 euro tot 41 000 euro. Per saldo verzwart dit de lasten met 0,6 mld euro. Vanwege de vertraagde doorwerking op de ontvangsten vennootschapsbelasting komt hiervan in 2006 een kleine 0,4 mld euro daadwerkelijk binnen. Het resterende kas-transactieverschil wordt in latere jaren ontvangen en wordt in de huidige context beschouwd als een uitverdieneffect.

Overig

De SP handhaaft het bewonersdeel van de onroerende-zaakbelasting. Dit verzwart de lasten met 1,05 mld euro ten opzichte van de kabinetsplannen.

Tabel 2.3 Collectieve lasten, 2006, in mld euro

Milieu	- 0,7
Inkomen en arbeid	- 1,3 ^a
Winst en vermogen	0,6
Overig	1,1
Totaal	- 0,5
w.v. bedrijven	0,3
w.v. gezinnen	- 0,7 ^a

^a Indien net als door het kabinet de afschaffing van de zorgtoeslag bij het microlastenkader wordt betrokken, treedt een additionele lastenverzwaring van 2,6 mld euro op. Daartegenover staat dat voor de lastenverzwaring van 0,9 mld euro als gevolg van de afschaffing van de kinderkorting aan de uitgavenkant wordt gecompenseerd via de invoering van een kindertoeslag en dat de lastenverzwaring als gevolg van fiscalisering van de AOW gecompenseerd wordt door een verhoging van de AOW-uitkeringen met 0,6 mld euro. Per saldo kan de burger zijn lastenontwikkeling ca. 1 mld euro ongunstiger ervaren dan in de tabel aangeven.

3 Macro-economische effecten

Het uitvoeren van de hiervoor beschreven wijzigingsvoorstellen heeft in 2006 per saldo geen effect op de economische groei (zie tabel 3.1); deze blijft 2½%. De productie en werkgelegenheid in de zorg nemen toe, maar dat wordt gecompenseerd door een afname van de groei in de marktsector. De lagere productiegroei in de marktsector wordt deels veroorzaakt doordat de materiële overheidsbestedingen verminderen. De toename van de koopkracht van loontrekkers en uitkeringsgerechtigden heeft een gunstig effect op de consumptie. Het positieve effect daarvan op de consumptie wordt echter tenietgedaan door de drukkende invloed op de huizenprijs als gevolg van de voorstellen op gebied van de fiscale behandeling van de eigen woning.

De werkgelegenheid in de zorg en bij de overheid neemt door de wijzigingsvoorstellen met ruim 20 000 personen toe. In de marktsector daalt de werkgelegenheid daarentegen iets. Doordat bovendien het arbeidsaanbod wat toeneemt, daalt de werkloosheid met bijna 20 000 personen.

De geringere inflatie wordt vooral veroorzaakt door het wettelijk bevrozen van de huren. De lagere inflatie en een lagere replacement rate bepalen voornamelijk de daling van de contractloonstijging.

Het EMU-saldo blijft nagenoeg ongewijzigd. Zowel ex ante als ex post verandert het EMU-saldo nagenoeg niet. Er zijn nauwelijks inverdieneffecten als gevolg van de macro-economische doorwerking van de maatregelen en het naar voren halen van toekomstige belastingopbrengsten door de pensioenpremiemaatregel.

Tabel 3.1 Macro-economische effecten in 2006

	Afwijkingen in %
Contractloon marktsector	- 0,3
Consumentenprijsindex (CPI)	- 0,3
Bruto binnenlands product (BBP) (volume)	0,0
Productie marktsector (volume)	- 0,2
Particuliere consumptie (volume)	- 0,3
Investerings bedrijven (excl. woningen, volume)	- 0,2
Uitvoer goederen (excl. energie, volume)	0
Werkgelegenheid (personen)	0,3
Arbeidsinkomensquote marktsector (%-punt)	0,1
EMU-saldo (% BBP)	0

Het is onzeker hoe werknemers en werkgevers zullen reageren op de invoering van een maximaal fiscaal gefacilieerd pensioengevend inkomen. In deze notitie is uitgegaan van een scenario waarbij de economische effecten op korte termijn nihil zijn. Conform CPB Notitie 2004/3 wordt aangenomen dat het werkgeversdeel van de pensioenpremies over het loon boven de maximumgrens in de vorm van een hoger brutoloon wordt uitbetaald aan de werknemers en dat werknemers de resulterende netto-inkomsten geheel en al gebruiken voor de opbouw van een individuele aanvulling op het pensioen. De arbeidskosten en de koopkracht veranderen in 2006 in dit scenario niet. Door het wegvallen van de fiscale subsidie boven de maximumgrens zullen echter de netto pensioenuitkeringen in de toekomst lager uitvallen. Een tweede scenario is dat de betrokken werknemers het ambitieniveau van hun pensioenen intact willen houden.

Vanwege het wegvallen van de fiscale subsidie zal dan de premie-inleg omhoog moeten. Dit kan leiden tot hogere arbeidskosten dan wel een geringere koopkracht waardoor de economische ontwikkeling in 2006 neerwaarts beïnvloed wordt. Een derde scenario is dat betrokken werknemers het hogere brutoloon niet volledig gaan inleggen in individuele pensioenregelingen, maar deels gaan aanwenden voor consumptieve doeleinden. In dat geval zou de economische ontwikkeling in 2006 gestimuleerd worden.

De effecten op de structurele groei zijn in het kader van de tegenbegroting niet afzonderlijk geanalyseerd. In kwalitatieve zin kunnen hierover op basis van eerdere analyses wel een aantal opmerkingen worden gemaakt.

Voor de arbeidsmarkt zijn vooral relevant de verhoging van het minimumloon en de daaraan gekoppelde uitkeringen, het verlagen van de WAO-premie, de maatregelen op het terrein van de WAO en de invoering van een inkomensafhankelijke arbeidskorting ('terugtax'). Ondanks de hogere uitkeringen daalt de replacement rate per saldo (zie paragraaf 4). Dit heeft een neerwaarts effect op de evenwichtswerkloosheid en een opwaarts effect op het arbeidsaanbod en daarmee een opwaarts effect op de structurele groei in de toekomst. De invoering van een

terugtaks is vooral relevant. De extra middelen die worden ingezet voor de terugtaks werken stimulerend voor mensen om over te stappen van een uitkering naar een baan. Dit leidt tot extra werkgelegenheid voor het laagopgeleide deel van de bevolking. Het inkomensafhankelijke element zorgt voor een verhoging van de marginale wig op het afbouwtraject, met negatieve effecten op het arbeidsaanbod en de arbeidsproductiviteit doordat extra inspanningen en scholing minder renderen. Het terugdraaien van de aanscherping van het schattingsbesluit bij de WAO leidt structureel tot een lastenverzwaring, vergroting van de wig en vermindering van het arbeidsaanbod.

Ten slotte kan van een deel van de intensiveringen, en met name die in het onderwijs, een positief effect uitgaan op het structurele groeivermogen van de Nederlandse economie middels een hogere structurele productiviteitsontwikkeling.¹

4 Koopkrachteffecten

De voorstellen van de SP leiden ten opzichte van die van het kabinet in doorsnee tot een verbetering van de koopkracht met 1¼%. Vooral werkenden met lage inkomens en uitkeringsgerechtigden met kinderen gaan er substantieel op vooruit. De koopkracht van particulier verzekerde 65-plussers verslechtert ten opzichte van het kabinet door het voorstel om het nieuwe zorgstelsel niet in te voeren en door de gedeeltelijke fiscalisering van de AOW. De voorstellen van de SP pakken voorts ongunstig uit voor werknemers met hoge inkomens (anderhalfmaal modaal) of een dure eigen woning.

Werknemers met lage inkomens gaan erop vooruit door invoering van de inkomensafhankelijke arbeidskorting (EITC of terugtaks) die maximaal 400 euro meer bedraagt dan de huidige arbeidskorting. Ook de verlaging van de nominale premie voor de zorgverzekering is voor hen gunstig.

Uitkeringsgerechtigden profiteren van de verhoging van de uitkeringen met 2% en het terugdraaien van de bezuiniging op de huursubsidie. De voorgestelde inkomensafhankelijke kindertoeslag, die de huidige kinderbijslag en gestroomlijnde kinderkorting vervangt, pakt voor huishoudens met kinderen en een inkomen tot 64 500 euro voordelig uit. Het maximum van deze kindertoeslag ligt bij twee kinderen 700 euro hoger is dan de huidige kinderbijslag en kinderkorting en bij één kind is de kindertoeslag nagenoeg gelijk. De nieuwe toeslag wordt, in tegenstelling tot de huidige kinderkorting, ongetoetst uitgekeerd. Dit is zeer voordelig voor huishoudens die weinig tot geen belasting meer betalen.

¹ In het algemeen kan gesteld worden dat de zogenoemde 'programma-effecten' van specifieke maatregelen, bijvoorbeeld op het terrein van het openbaar bestuur, onderwijs en zorg, in de berekeningen buiten beschouwing blijven.

Tabel 4.1 Koopkrachteffecten (exclusief incidenteel) naar huishoudtype, inkomensbron hoofdverdiener en huishoudinkomen, 2006

Bruto huishoudinkomen ^a	Alleenvrodieners		Tweevrodieners		Alleenstaanden ^b		Alle huishoudtypen	
	effect SP	SP incl. MEV	effect SP	SP incl. MEV	effect SP	SP incl. MEV	effect SP	SP incl. MEV
mediaan koopkrachtmutatie in %								
Werknemers								
< 150% WML	2½	3¾	} 4	} 5	3¾	4	} 1¾	} 2½
150-250% WML	1	3¾			1¾	1¾		
> 250% WML	- 3	¾	1¾	2½	½	¾		
Uitkeringsgerechtigden								
< 120% WML	1	2	} 3	} 3	2¼	2¼	} 2¼	} 2¼
> 120% WML	1¼	2			2¼	2		
65-plussers								
< 120% AOW	} - 1¼	} 1¼	0	1	½	2¾	} - ¼	} 1½
> 120% AOW			- ½	¼	0	1¼		
Totaal							1¼	2¼

^a Bruto inkomen uit arbeid of uitkering; WML = bruto minimumloon, AOW = bruto 100% AOW-uitkering.

^b Inclusief alleenstaande ouders.

De SP stelt voor om het huidige ziektekostenstelsel niet te vervangen door de nieuwe zorgverzekering (ZVW). Dit betekent dat het huidige stelsel met een lage nominale premie voor ziekenfondsverzekerden en hoge nominale premies voor particulier verzekerden blijft bestaan. In het huidige stelsel betalen particulier verzekerden bovendien een kindpremie en betalen jongere verzekerden een lagere nominale premie dan 65-plussers.

De particulier verzekerde 65-plussers betalen in het huidige stelsel een hoge nominale premie. Deze nominale premie is hoger dan de nominale ZVW-premie en de inkomensafhankelijke bijdrage ZVW over het aanvullend pensioen tezamen. Ook de fiscalisering van de AOW pakt voor 65-plussers met aanvullend pensioen van meer dan 28 000 euro nadelig uit. Voor 65-plussers met een aanvullend pensioen tot 28 000 euro is de fiscalisering echter neutraal vormgegeven door de introductie van een inkomensafhankelijke ouderenkorting. De afschaffing van de no-claimteruggaveregeling is daarentegen gunstig voor 65-plussers, omdat zij gemiddeld meer gebruikmaken van ZFW-zorg; de maatregel is ongunstig voor huishoudens met minder dan gemiddeld gebruik. Voor particuliere verzekerde huishoudens met kinderen is het handhaven van huidige stelsel ongunstig aangezien de particuliere premie hoger is en zij voor hun kinderen ook nominale premies moeten afdragen. Bovendien wordt de heffingskorting voor niet-werkende partners verlaagd met 300 euro. Alle huishoudens hebben nadeel van verhoging van de AWBZ-premie in de eerste twee schijven met 1,1%-punt en van de hogere inflatie door het handhaven van de OZB voor

gebruikers. Hier tegenover staat het voordeel van de verhoging van de algemene heffingskorting met 100 euro.

De voorstellen leiden per saldo tot een lastenverzwaring voor eigen-woningbezitters. Dit komt ten eerste door het terugdraaien van de maatregel dat de bijtelling van het eigen-woningforfait niet hoger kan zijn dan de aftrek wegens hypotheekrente (Hillen). Deze lastenverzwaring zal vooral bij 65-plussers, die relatief vaak hun hypotheekschuld hebben afgelost, terechtkomen. Ten tweede wordt het eigenwoningforfait verhoogd. Voor goedkope woningen wordt dit ruimschoots gecompenseerd door de invoering van een vrijstelling, voor duurere woningen nemen de lasten per saldo toe. Huishoudens met hoge inkomens hebben bovendien nadeel van de verhoging van het toptarief tot 55%.

De effecten van drie maatregelen kunnen weliswaar substantieel zijn, maar zijn om diverse redenen niet verwerkt in de koopkracht voor de steekproef van huishoudens. Het gaat allereerst om de regeling dat de aftrek wegens hypotheekrente bij nieuwe hypotheeklen niet hoger kan zijn dan bij een hypotheek met lineaire aflossing van 3% per jaar. Daarnaast hebben werknemers met hoge inkomens op termijn nadeel van de invoering van een maximum fiscaal gefacilieerd pensioengevend inkomen. Ten slotte is de verplichte werkgeversbijdrage aan de kinderopvangkosten gunstig voor huishoudens met kinderen voor zover de verplichte werkgeversbijdrage hoger is dan de huidige vrijwillige bijdrage.

Effect op replacement rate en marginale druk

De voorgestelde maatregelen leiden per saldo tot een daling van de replacement rate, de verhouding tussen het netto-inkomen uit uitkering en uit werk, met ½%-punt. De stijging van de uitkeringen, de verlaging van de nominale ziektekosten, de verhoging van de algemene heffingskorting en de hogere kindertoeslag hebben een opwaarts effect. De invoering van de terugtaks voor werknemers en de stijging van de tarieven in de eerste twee schijven hebben echter een sterker neerwaarts effect. Een daling van de replacement rate vermeerderd de financiële prikkel voor uitkeringsgerechtigden om een baan te zoeken en te aanvaarden. De marginale druk wordt op een aantal inkomenstrajecten verhoogd. Allereerst op het afbouwtraject van de terugtaks (6%-punt) en de verhoging van het tarief van de vierde schijf (3%-punt). De kindertoeslag kent in tegenstelling tot de kinderbijslag een afbouwtraject, vanaf 24 750 euro is er een marginale druk van 4%. De kindertoeslag kent een lagere marginale druk dan de gestroomlijnde kinderkorting (5,75%), maar introduceert een nieuwe marginale druk op het inkomenstraject vanaf 42 500 euro. Een stijging van de marginale druk vermindert de prikkel om (meer) te gaan werken en om een hoger loon na te streven.